

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра прикладної статистики_

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Підгорний А.З.

“ ” — 20 p.

ВИПУСКНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності _прикладна статистика

за темою:

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СЕРДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ СВІТИ В УКРАЇНІ

Виконавець

студентка обліково-економічного факультету

ЛЮБОВИЧ АЛІНА АНАТОЛІЇВНА

Науковий керівник

к.е.н., профессор

ПІДГОРНІЙ АНАТОЛІЙ ЗАХАРОВИЧ

Одеса 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	
1.1. Система освіти в Україні.....	6
1.3. Теоретико-методологічні засади дослідження освіти в Україні	8
 РОЗДІЛ 2. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	
2.1. Динаміка розвитку середньої освіти за 1990-2016 рр.	11
2.2. Регіональний аспект стану та розвитку середньої освіти	22
 РОЗДІЛ 3. СТАТИСТИЧНИЙ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	
3.1. Аналіз основних показників стану та розвитку вищої освіти	33
3.2. Регіональні особливості розвитку вищої освіти в Україні.....	46
3.3. Перспективи формування контингенту студентів у вищих закладах освіти.....	58
 ВИСНОВКИ.....	 62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65

ВСТУП

Сучасний етап розвитку України, зокрема її входження до європейського та світового освітнього простору, вимагає проведення низки соціально-економічних реформ, спрямованих на підвищення рівня освітніх послуг, забезпечення рівного доступу громадян до якісної освіти, модернізацію змісту освіти в контексті її відповідності потребам сучасного ринку праці. Адже освіта є ключовою інвестицією в розвиток людського потенціалу, стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, захисту національних інтересів, зміцнення авторитету України на міжнародній арені.

Середня та вища освіти є складними та багаторівневими системами, що розвиваються та змінюються під впливом низки соціальних, економічних і часових чинників.

Для належного розв'язання проблем, пов'язаних із необхідністю реформування освіти в умовах глобалізації та модернізації галузі, необхідно проведення різнобічного статистичного аналізу стану й умов розвитку, виявлення характерних тенденцій, оцінювання ефективності національної системи середньої та вищої освіти з урахуванням результатів міждержавних порівнянь.

Система середньої та вищої освіти в Україні потребує поглибленого статистичного вивчення й аналізу для раціонального використання всіх видів ресурсів, дослідження умов формування та задоволення потреб у освітніх послугах, надання науково обґрунтованих статистичних висновків у цілому та прийняття на їх основі управлінських рішень.

Недостатній рівень дослідження теоретичних та методологічних засад статистичного аналізу середньої освіти в сучасних соціально-економічних умовах спричинив вибір теми дипломної роботи, її мету, завдання та логіку викладу матеріалу.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад і методичних підходів до статистичного вивчення середньої та вищої освіти в

Україні. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких теоретико-методологічних і практичних завдань:

- розкрити сутність середньої та вищої освіти як об'єкта статистичного вивчення;
- проаналізувати сучасний стан, структуру та тенденції розвитку системи середньої та вищої освіти;
- узагальнити досвід наукової та практичної діяльності в системі середньої та вищої освіти та виявити особливості чинного законодавства України в ній;
- окреслити позицію середньої та вищої освіти у міжнародних, європейських та національних статистичних класифікаціях та у Міжнародній стандартній класифікації освіти;
- охарактеризувати наявне інформаційне забезпечення статистичного вивчення середньої та вищої освіти та визначити методологічні засади й методичні підходи щодо його покращання;
- обґрунтувати систему статистичних показників аналізу середньої та вищої освіти України;
- здійснити багатомірне групування регіонів України та визначити їх рейтинг за станом середньої та вищої освіти.

Специфіка предмета дослідження та сформульовані завдання зумовили застосування загальнонаукових методів - порівняння, аналізу, узагальнення та логічний; методи абсолютних, відносних та середніх величин; зведення і групування; ряди динаміки; графічний та табличний метод.

Статистичному дослідженню освіти присвячено значний доробок науково-практичного та методологічного характеру. Серед вітчизняних та зарубіжних учених-статистиків цьому питанню приділяли увагу А. Агранович, Л. Гохберг, А. Головач, С. Герасименко, В. Захожай, І. Калачова, Л. Коваленко, В. Колесник, Р. Кулинич, В. Михайленко, І. Панасенко, О. Осауленко, А. Підгорний, Н. Парфенцева, В. Саріогло та ін. Вагомий внесок у розвиток теоретичних і методологічних аспектів вивчення системи освіти й моніторингу освіти в Україні та її регіонах зробили: О.

Байназарова, Т. Білогліб, Л. Гриневич, В. Журавський, Л. Козарезенко, О. Локшина, Т. Лукіна, О. Ляшенко, В. Малишко, О. Грішнєвої, І. Каленюк, О. Кукліна, Р. Рожнєвої, І. Крупенної, Г. Райко.

Разом з тим у науковій літературі залишаються нерозв'язаними питання проведення статистичного вивчення середньої та вищої освіти в Україні з метою розширення інформаційно-статистичної бази, наповнення її новими показниками, запровадження нових методів збирання інформації.

Об'єктом дослідження є система середньої та вищої освіти України.

Предметом дослідження є наукові, методологічні та методичні підходи до статистичного вивчення середньої та вищої освіти в Україні

Інформаційною базою дослідження є закони України, постанови Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України, офіційні публікації та методичні матеріали Державної служби статистики, офіційні та методичні матеріали Міністерства освіти і науки України та статистичної служби Європейського Союзу, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів (монографії, наукові статті, матеріали науково - практичних конференцій і семінарів), довідкові й інформаційні видання, інтернет - ресурси тощо. Дипломна робота виконана з використанням комп'ютерних технологій та табличного процесора Microsoft Excel.

ВИСНОВКИ

Освіта України є широко розгалуженою, взаємоузгодженою, комплексною системою, яка динамічно розвивається та якісно модернізується під впливом низки факторів внутрішнього та зовнішнього середовища серед яких природний і механічний рух населення, державна політика у сфері фінансового та матеріального забезпечення закладів освіти й соціального захисту населення, потреби ринку праці, освіти впродовж життя. У свою чергу, чинники розвитку системи тісно пов'язані з загальною економічною та політичною ситуацією в країні.

Наразі сучасну систему середньої освіти країни можна охарактеризувати:

- зменшенням чисельності учнів у зв'язку з демографічними змінами (так, у 2016/17 н. р. заклади середньої освіти в Україні відвідувало 3846 тис. осіб, що на 46,1% менше порівнянні з 1990/91 н. р. – 7132 тис. осіб), а також скороченням кількості закладів освіти – відповідно на 4,9 тис. од., або на 22,5% менше
- появою закладів “нового типу” (у 2016/17 н. р. частка закладів “нового типу” становила 26,4% мережі загальної середньої освіти, в них одержували освіту 26,7% загальної кількості учнів, що вдвічі більше порівняно з 2000/01 н. р. (відповідно 1758 навчальних закладів та 482,3 тис. учнів);
- появою сектору недержавних закладів освіти (на початку 2016/17 н. р. в Україні функціонувало 175 денних загальноосвітніх навчальних закладів приватної форми власності, які відвідували 0,56% учнів).

Суттєві особливості також має територіальний розподіл закладів освіти у міській та сільській місцевості. У міських поселеннях функціонувало 32,7% закладів, що забезпечували послугами середньої освіти 68,4% населення, у сільській місцевості – навпаки 67,3% закладів, при цьому контингент учнів налічував 31,6%.

Під час аналізу диференціації 24 регіонів України за показниками стану системи середньої освіти у 2016/17 н. р. було виявлено таке: лідируючі позиції за показником кількість учнів на один ЗНЗ займає м. Київ (508 осіб), де навчаються 7,0% усіх учнів країни. Середня кількість учнів, що відвідують заклади

Тернопільської області (127 учнів) становить 59,6% середнього рівня по країні (213 осіб). Такі показники свідчать про значну розпорошеність закладів на території регіону.

До сильних сторін системи вищої освіти в Україні ми відносимо:

1) збільшення кількості студентів у ЗВО III–IV рівнів акредитації – за роки незалежності України їхня кількість змінилася більше, ніж у 1,5 рази – з 881,3 тис. на початок 1990/91 н. р. до 1330,0 тис. на початок 2017/18 н. р., що пов'язано з можливістю здобувати навчання на платній основі та популярністю вищої освіти серед населення. Однак найбільша кількість студентів у ЗВО III–IV рівнів акредитації (2372,5 тис.) спостерігалася на початок 2007/08 н. р.;

2) збільшення кількості прийнятих студентів у ВНЗ III–IV рівнів акредитації – більше, ніж у 1,5 рази – зі 174,5 тис. на початок 1990/91 н. р. до 264,4 тис. на початок 2017/18 н. р. Максимальне значення цього показника (507,7 тис.) спостерігалось на початок 2006/07 н. р.;

3) збільшення кількості випущених фахівців ЗВО III–IV рівнів акредитації – майже в 2,5 рази – зі 136,9 тис. на початок 1990/91 н. р. до 359,9,7 тис. на початок 2017/18 н. р.

4) збільшення кількості докторантів – з 503 на кінець 1991 р. до 1409 на кінець 2017 р., тобто спостерігається зміна більше, ніж у 2,8 рази;

5) збільшення кількості ЗВО III–IV рівнів акредитації – майже в 2 рази – зі 149 на початок 1990/91 н. р. до 289 на початок 2017/18 н. р. Максимальне значення цього показника (353) спостерігалось на початок 2008/09 н. р.;

До слабких сторін системи вищої освіти можна віднести:

1) зменшення кількості студентів у ЗВО I–II рівнів акредитації – більше, ніж у 3,5 рази – з 757 тис. на початок 1990/91 н. р. (максимальне значення) до 208,6 тис. на початок 2017/18 н. р.;

2) зменшення кількості прийнятих студентів у ЗВО I–II рівнів акредитації – більше, ніж в 4 рази – з 241 тис. на початок 1990/91 н. р. (максимальне значення) до 59,1 тис. на початок 2017/18 н. р.;

3) зменшення кількості випущених фахівців ЗВО I–II рівнів акредитації – більше, ніж у 3,7 рази – з 228,7 тис. на початок 1990/91 н. р. (максимальне значення) до 61,2 тис. на початок 2017/18 н. р., причому цей показник спадає вже 17 років поспіль;

4) зменшення кількості ЗВО I–II рівнів акредитації – більше, ніж в 2 рази – з 742 на початок 1990/91 н. р. до 372 на початок 2017/18 н. р. Максимальне значення цього показника (790) спостерігалось на початок 1996/97 н. р.

Для удосконалення системи вищої освіти необхідно:

- реформувати сучасну мережу освітніх закладів, щоб вона відповідала потребам економіки регіонів, інтеграції освіти і науки та інноваційним технологіям навчання, але водночас надавала можливість студентам різносторонньо розвиватися та виховувати культуру;

- привести кількість і структуру ЗВО у відповідність потребам ринку праці в регіонах країни та світовому освітньому простору, адже в європейських країнах кількість вузів менша, ніж в Україні;

- створити умови та чіткий план дій для реалізації принципу автономності ВНЗ ;

- забезпечити розширення частки бюджетного фінансування тих напрямів підготовки, які є визначальними для регіонального розвитку, а також потреб інноваційного розвитку економіки;

- стимулювати розвиток професійно-технічної освіти шляхом збільшення фінансування та реалізації регіональних стратегічних програм розвитку.

- своєчасно контролювати та координувати освітню політику з урахуванням ринкових, економічних та культурно-історичних регіональних особливостей.

Одержані в дипломній роботі результати можуть бути використані для вирішення проблеми статистичного забезпечення управління середньою та вищою освітою України, сприяти розширенню інформаційної бази та загальному підвищенню ефективності діяльності в освітній сфері.

Список використаних джерел

1. Вакарчук І. О. Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи : доп. Міністра освіти і науки на підсумк. колегії М-ва освіти і науки України (21 берез. 2008 р., м. Київ) / [І. О. Вакарчук] // Освіта і упр. – 2008. – Т. 11, чис. 1. – С. 19.
2. Ганюкова А. Ю. // Прикладна статистика: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – 2013. – Вип. 13. – С.259
3. Ганюкова А. Ю. Організаційні засади побудови системи статистичних показників середньої освіти / А. Ю. Ганюкова // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2015. – № 4(169). – С. 169.
4. Герасименко С.С., Головач А.В., Єріна А.М. Статистика: підручник / за наук. ред. С. С. Герасименко. – [2-ге вид.]. – К.: КНЕУ, 2000. – 467 с.
5. Жилияєв І.Б., Ковтунець В.В., Сьомкін М.В. Вища освіта України: стан та проблеми – К.: Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії педагогічних наук України, 2015. – 96 с.
6. Закон України «Про освіту» від 23.05.1991 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2628-14/page>
7. Закон України «Про вищу освіту» 01.07.2014 р. № 1556 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
8. Зверяков М. І. Цивілізаційна ідентифікація як ключ до економічного успіху в умовах глобалізації [Текст] / М. І. Зверяков // Економіка України. – 2013. – № 2. – С. 94–96.
9. Зверяков М. І. Банківський капітал: вимоги Базеля III / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко // Фінанси України. – 2011. – № 6. – С. 13-23.
10. Зверяков М. І. Формування системи індикаторів фінансової стійкості банківської системи [Текст] / М. І. Зверякова, В. В. Коваленко // Фінанси України. – 2012. - № 4. – С. 3 – 12.
11. Іванюк І., Паращенко Л., Терещенко А. Система управління загальноосвітніми навчальними закладами на районному та обласному рівні: якість, прозорість, взаємодія: аналітичний звіт. – К.: 2014. - 432
12. Кремень В.Г., Ніколаєнко С.М., Степко М.Ф.. Вища освіта в Україні: Навч.

- посіб./ за ред.. В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнка. – К.:Знання, 2005.- 327 с.
13. Крисюк С.В. Державне управління освітою: навч. посібник. для слухачів, асп., докторантів спец. «Державне управління освітою» /– К. : НАДУ, 2009. – 220 с.
 14. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. : Педагогіка: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 447 с.
 15. Кулаєць, М. М. Вища освіта і сьогодення. Місія вищої освіти в сучасному світі / М. М. Кулаєць, Н. М. Хомаа // Проблеми освіти : наук. зб. / Ін-т інновац. технологій і змісту освіти. – К. : [б. в.], 2010. – Вип. 64. – С. 102
 16. Кулініч О. А. Освіта як чинник соціально-економічного розвитку / О. А. Кулініч, Л. М. Зарецька // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2014. – Вип. 1. – С. 208.
 17. Любович А. А. Аналіз середньої освіти в Україні / А.А. Любович, О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально – економічних досліджень: збірник наукових студентських праць. Випуск 4. Частина III – Одеса, ОНЕУ. – 2018. – С. 14 -20.
 18. Моніторинг інтеграції української системи вищої освіти в Європейський простір вищої освіти та наукового дослідження: моніторинг. дослідж. : аналіт. звіт / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд дослідж. освіт. політики» ; за заг. ред. Т.В. Фінікова, О.І. Шарова– К. : Таксон, 2014. – 144 с. – Бібліогр.: с.143.
 19. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень , В. І. Луговий, А. М. Гуржій, О. Я. Савченко] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. — Київ : Педагогічна думка, 2016. — 448 с.
 20. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / за заг. ред. Кременя В. Г. – К.: Пед. Думка, 2011. – 304 с.
 21. Офіційний сайт: Державна служба статистики України // [Електронний ресурс]:режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
 22. Офіційний сайт: Статистична служба Європейського союзу // [Електронний ресурс]:режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>
 23. Пастовенський О. В., Осадчий О. О. Оптимізація мережі загальноосвітніх

- навчальних закладів / О. В. Пастовенський, О. О. Осадчий. – К.: Поліграфкнига, 2010. – 112 с.
24. Пашковська А. Ю. Удосконалення статистичного забезпечення середньої освіти в Україні / А. Ю. Пашковська // “Науковий потенціал сучасної економічної науки”: тези Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. економічного спрямування (Тернопіль, 27 квіт. 2016 р.). – Тернопіль: 2016. – С. 49.
 25. Підгорний А. С., Саматоєнкова А.В., Ольвінська Ю. А., Вітковська К.В. Соціально-демографічна статистика: Підручник // під заг. редакцією к.е.н., проф. Підгорного А. С. - Одеса: ФОП Гуляєва В.М., 2017 - 424 с.
 26. Підгорний, А. З. Теорія статистики : навчальний посібник / А. З. Підгорний. – Одеса: ОДЕУ, 2001. – 150 с.
 27. Підгорний А.З. Курс демографічної статистики: навч. посібник / А.З. Підгорний., А.С. Кравець - Одеса: ОДЕУ, 2008 - 133 с.
 28. Пономаренко В. С. Прогнозування динаміки кількісних показників системи освіти України / В. С. Пономаренко // Механізми регулювання економіки. – 2011. – № 2. – С. 11.
 29. Пономаренко Л. О. ; Стельмах Н. А., Пєєва С. П., Айвазова Л. М., Бублик Н. М.: Вища освіта України в умовах трансформації суспільства: стан, проблеми, тенденції розвитку. : наук.-допом. бібліогр. покажч. Вип. 2 / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т вищ. освіти ; наук. консультант і авт. вступ. ст. Корольов Б. І. ; наук. ред. Рогова П. І. ; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О. – К. : Нілан-ЛТД, 2012. – 663 с.
 27. Саматоєнкова О.В. Соціальна статистика: навчальний посібник / О. В. Саматоєнкова, Ю. А. Ольвінська. - Одеса: ОДЕУ, 2009. - 102 с
 28. Статистичний збірник «Україна у цифрах» 2016. // Державний комітет статистики України; за ред. І. Є. Вернера.– К., 2012. – 251 с.
 29. Трохимець, О. І. Розвиток вищої освіти України в умовах глобалізації / Трохимець О. І. // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво / Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2009. – № 1. – С. 231.
 30. Шестак В. С. Сучасний стан системи закладів та установ освіти і науки в Україні / В. С. Шестак // Право і Безпека. – 2011. – № 5. – С. 206.
 31. Яровенко Т. С. Інноваційні складові моніторингу кризових явищ у сфері

освіти України / Т. С. Яровенко // Теоретичні та практичні аспекти економічної та інтелектуальної власності. – 2013. – Вип. 1. Том 3. – С. 252.